

פרק המוכר פירות

מתניתין:

המוכר חייב באחריותו, כי זה ודאי מקח טעות הוא, שהרי זרעונים אלו נועדו לזריעה, וכיון שהם לא צמחו, הרי זה כמי שקנה יין ונמצא חומץ, (2) שהוא מקח טעות, ולכן חייב המוכר להחזיר לו את כספו.

גמרא

איתמר: המוכר שור לחברו, ונמצא השור שהוא נגחן, שאינו ראוי לחרוש בו.

רב אמר: אם טוען הקונה שקנאו לצורך חרישה, הרי זה מקח טעות.

ושמואל אמר: יכול המוכר לומר לו ללוקח: לשחיטה מכרתיו לך, ואין כאן מקח טעות.

ודנה הגמרא, מדוע נחלקו בדבר רב ושמואל:

וליחזי, נבדוק ונווכח מי הוא הקונה, אי

צב-א

המוכר פירות העומדים לזריעה או לאכילה, לחברו, וסתמו ולא פירשו המוכר או הקונה בדבריהם אם נעשה הקנין לצורך זריעה או לצורך אכילה, וזרען הלוקח, ולא צמחו, מפני שהזרעים היו מקולקלים, (1) ואפילו מכר לו זרע פשתן, ורוב זרעוני הפשתן הנמכרים בעולם מיועדים לזריעה, מכל מקום, אינו חייב המוכר באחריותו אם לא צמחו, ואין כאן מקח טעות, והמוכר אינו צריך להחזיר לקונה את כספו. כי היות ויש אנשים הקונים את זרע הפשתן לצורך אכילה, יכול המוכר לטעון ללוקח: אני מכרתי לך אותם לאכילה, והרי הם ראויים לכך! ובדיני ממונות אין הולכים אחר הרוב.

רבן שמעון בן גמליאל אומר: אם מכר לו בסתם זרעוני גנה, כגון זרעוני כרוב, שאינן נאכלין כלל, וזרען הלוקח ולא צמחו, אזי

בהם את התנור.

ופטור מלשלם לו אפילו את שוים כעצים להסקה, שהרי לא נהנה בהם כלל, וגם אין לו דין של שולח יד בפקדון חבירו שחייב עליו [שהרי לא נתכוון לגזולם]. רשב"ם.

וכתב הנמוקי יוסף, שהמוכר אינו יכול לומר לו לא אחזיר לך מעותיך עד שתחזיר לי את הזרעים, כי היות ועל דעת זריעה מכרן לו ולא פשע הלוקח כלום, ולבסוף הוי מקח טעות, אין הלוקח חייב לשלם לו כלום.

וכן בכל מקח שבעולם, שהלוקח עשה בחפץ את יעדו, כגון בד וחתכו או בהמה ששחטה,

1. כתב הרי"ף: והני מילי דלא צמחו מחמת עצמן. אבל אם מחמת דבר אחר כגון שלקו בברד או בכיוצא בו אינו חייב באחריותו.

והרא"ש כתב, שמדברי הרי"ף משמע שכל היכא שאין הליקוי ידוע שהוא מחמת דבר אחר, תלינן בגריעותא דזרעים, לפי שידוע שכל הזרעים הטובים צומחים. וראה פלפולא חריפתא.

2. וכל שכן הוא, ששם יש אנשים שרוצים יין ויש שרוצים חומץ, אבל כאן, שאינם ראויים לא לאכילה ולא לזריעה, אין להם תקוה אלא להסיק

גברא דזבין לנכסתא, אם הוא אדם שרגיל לקנות שוורים לשחיטה, כגון שהוא קצב, ואינו עובד אדמה הצריך את השור לחרוש עמו, הרי ודאי קנה את הבהמה **לנכסתא**, לשחיטה, וכאן גם רב מודה שאין כאן מקח טעות.

ואי לרדיא, אם הוא אדם שרגיל לקנות שוורים לחרישה, כגון שהוא עובד אדמה ולא קצב, אם כן בודאי שהוא קנה את השור **לרדיא**, לחרישה, וגם שמואל מודה שאם המוכר נתן לו שור נגחן הרי זה מקח טעות, שהרי זה כאילו אמר לו הקונה בפירוש שימכור לו שור הראוי לחרישה! (3)

ומעמידה הגמרא: רב ושמואל נחלקו **בגברא דזבין להכי ולהכי**, שהקונה הוא גם טבח וגם עובד אדמה. ואין ידוע לאיזו

מטרה הוא קנה את השור הזה.

אך עדיין יש לדון: **ולחזי דמי היכי נינחוז?** נבדוק כמה כסף הוא שילם עבור השור, כי שור הראוי לחרישה שוה יותר משור שאינו ראוי לחרישה אלא רק לשחיטה. ולכן, אם נמצא שהוא שילם מחיר יקר של שור הראוי לחרישה, סימן הוא שקנה את השור לחרישה, ומקח טעות הוא. (4) ואם הוא שילם מחיר זול של שור שאינו ראוי אלא לשחיטה, סימן שהוא קנה אותו לשחיטה, ואין כאן מקח טעות. ולמה נחלקו רב ושמואל? (5)

ומשנינן: **לא צריכא**, מחלוקתם היא באופן **דאייקר בישרא**, וקם **בדמי רדיא**. שהתייקר מחירם של השוורים העומדים לשחיטה, והגיע עד לגובה המחיר של שוורים

ונמצאה טריפה, חייב המוכר להחזיר לו את הדמים.

ועוד למדנו מכאן, שהקונה פרקמטיא מחבירו להוליכה למקום ידוע, ומצא שם מום במקח, ואין לו מה לעשות עמו, אין צריך הלוקח להוציא הוצאות כדי להחזירה למוכר, אלא מניחה ביד שומר חנם, ובא ונוטל מהמוכר את כספו.

3. ומדובר באופן שהמוכר והקונה מכירים זה את זה. רשב"ם.

וכתב המהרש"א, שאם כן, היתה יכולה הגמרא לתרץ, שמדובר שאין מכירים זה את זה. אלא שניחא לגמרא להעמיד פלוגתתם בכל ענין. וגם שמסתמא מכירים המוכר והקונה זה את זה.

4. ואפילו אם קנה אותו לשחיטה הרי שילם עליו הרבה יותר ממחירו, ויש כאן אונאה של יותר משתות, שהדין הוא שהמקח בטל. רשב"ם.

5. לעיל בפרק המוכר את הספינה [עז ב], נחלקו רבי יהודה ורבנן לגבי מכר את הצמד לא מכר את הבקר, שרבי יהודה סבר "הדמים מודיעים", ורבנן סוברים "אין הדמים ראייה".

וכתבו התוס', שקושית הגמרא כאן היא אפילו לרבנן, הסוברים שאין הדמים ראייה, כי דוקא שם, שרוב אנשים קוראים לבקר בקר, ולצמד צמד, ורק מיעוט קוראים לצמד בקר, ונמצא שהרוב מסייע למוכר המוחזק, לכן אין הולכים אחר הדמים נגד הרוב והמוחזק. ואפילו לפי הגירסא שם שהוא מחצה על מחצה, האנשים שקוראים לצמד בקר והאנשים שאינם קוראים לצמד בקר, מכל מקום, אין בכח ראיית הדמים להכחיש את כח המוחזק. אבל כאן, שרוב האנשים קונים לרדיא, ונמצא שהרוב הוא לטובת הקונה נגד המוכר שהוא מוחזק, אז הולכים אחר הדמים, שהם יכריעו בין הרוב לבין המוחזק. תוס' ד"ה וליחזי.

לחרישה. ולכן אין כאן הוכחה מהמחיר לגבי המטרה של הקונה.

ומקשינן: **אי הכי**, שמחלוקתם היא באופן שהמחיר של שור לשחיטה שוה למחיר של שור לחרישה, **למאי נפקא מינה** במחלוקתם של רב ושמואל! ? והרי הקונה לא הפסיד כלום כתוצאה מכך שהשור אינו ראוי לחרישה, ומה איכפת לו שהמקח יתקיים! (6)

ומתצינן: **נפקא מינה לטירחא**. שאמנם הקונה אינו מפסיד כסף בקניה הזאת, אך הוא אינו רוצה לטרוח בשחיטת השור ובמכירת הבשר. ולכן הוא תובע לבטל את המקח, להחזיר למוכר את שורו, ולקבל בחזרה את כספו. ונחלקו רב ושמואל אם

אכן המקח בטל או לא.

אך עדיין יש לדון: **היכי דמי**, באיזה אופן נחלקו רב ושמואל?

אי דליכא לאישתלומי מינה, (7) שבידי צב-ב המוכר כבר לא נמצא הכסף שקיבל מהקונה [וגם אין לו כסף אחר לשלם לקונה], יקשה, מדוע אמר רב שהוא מקח טעות והקונה מחזיר את השור למוכר, והמוכר מחזיר לו את כספו? הרי כיון שלמוכר אין כסף לשלם לו, **ליעכב תורא בזויה**: יקח הקונה את השור עצמו במקום הכסף שהמוכר חייב לו, שהרי השור שוה בדיוק את המחיר שהוא שילם עבורו?

דהא **אמרי אינשי**: מן מרי רשותך, מבעל

והרא"ש כתב, שכאן רבנן יודו, מאחר שהדמים אינם מכחישים את עיקר הלשון כמו שם, שצמד לא משמע בקר. אבל כאן, אין שום משמעות מהלשון אם נתכוון לרדיא או לשחיטה.

ובדומה לזה כתב הר"י מיגש, שדוקא כשאנו רוצים לכלול במכר דבר שאינו בכללו, כגון בצמד ובקר, שלא מכר לו בפירושו את הבקר, אז אין הדמים ראייה, כי היות והם שני דברים נפרדים היה לו ללוקח לפרש. אבל במכר עצמו, לברר אם קנאו לרדיא או לשחיטה, בזה גם רבנן מודים שהולכים אחר הדמים, כיון שאינו אלא גילוי מילתא בעלמא.

ועוד תירץ הר"י מיגש, שיש לחלק, שדוקא בנמצא נגחן יש ללכת אחר הדמים כי הדבר תלוי רק בדעת הלוקח לאיזו מטרה קנה את השור, ולא איכפת לנו מה היא דעת המוכר, שאם הלוקח רצה לקנותו לרדיא והשור אינו ראוי לכך הוי מקח טעות [וכפי שמשמע מלשון

הגמרא "וליחזי אי גברא דזבין לנכסתא" משמע שהכל תלוי בדעת הלוקח]. ולכן, כיון שהלוקח נותן את הדמים, הרי הדמים הם הראייה על מה נתנם. אבל בצמד ובקר, אין הדבר תלוי בדעת הלוקח בלבד, אלא שגם המוכר צריך שיסכים בדעתו למכור לו גם את הבקר עם הצמד, לכן אין הדמים שנתן הלוקח יכולים להיות ראייה על כוונת המוכר.

6. הקשו התוס', הרי הגמרא היתה יכולה לתרץ שהנפקא מינה היא באופן שאחר כך ירד המחיר של שור לשחיטה, והוא עתה פחות ממחיר שור לחרישה. או שהמוכר הונה את הלוקח במחיר, והאונאה היא פחות משתות שבאופן רגיל המוכר אינו צריך להחזיר את האונאה. ולכן מעוניין הלוקח לבטל את המכר בגלל שהשור נגחן. תוס' ד"ה למאי.

7. יש גורסים "אי דליתנהו להנהו זוזי", שרק אם